

Filosofische
inspiratie
over ouder
worden

de
beste
50
van
Stine
Jensen

P
B

Van Stine Jensen verscheen eveneens bij
Pepper Books

Faalmoed en andere filosofische overdenkingen

Nur 730/W012201

Bisac PH1000000

© MMXXII Pepper Books

© MMXXII Samenstelling en inleiding: Stine Jensen

Omslagontwerp: Oranje Vormgevers

© Omslagfoto: Maarten Delobel

Opmaak binnenwerk: Studio L.E.O.

Alle rechten voorbehouden, inclusief het recht van reproductie
in zijn geheel of in gedeelten, in welke vorm dan ook.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op de citaten en
gedichten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die
desondanks menen nog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht
contact op te nemen met uitgeverij Pepper Books.

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van Sebes & Bisseling
Literary Agency te Amsterdam.

Pepper Books is een imprint van Uitgeverij Kluitman Alkmaar B.V.

pepperbooks.nl
stinejensen.nl

INHOUD

Inleiding	7
Kinderjaren	21
Jongvolwassen	39
Studentenjaren	57
Dertigers	73
Veertig, op weg naar vijftig	89
Bronnen	104

INLEIDING

TOEN IK TIEN JAAR WAS

Toen ik tien jaar was, wist ik wat ik later wilde worden. Schrijver. Ik had een typemachine gekregen en probeerde het blind typen onder de knie te krijgen, want dat was belangrijk als je schrijver wilde worden. Het oefenen werd niet altijd aangemoedigd door mijn familie, omdat het voortdurende *ping!* een indringend geluid was. Ik meende juist dat mijn oefeningen moesten worden uitgebreid: hoe eerder ik het typen onder de knie had, hoe beter ik de ‘pings’ kon doseren. Zelf vond ik dat *ping!* een gelukkig geluid. Het gaf me een

weldadig gevoel, want bij iedere ‘ping’ wist je dat je het einde van de regel had bereikt en door kon naar de volgende.

Ik had twee grote rolmodellen: Enid Blyton en Agatha Christie. Zij leidden het soort leven dat ik van plan was te gaan leiden, althans zoals ik me die levens voorstelde. Ergens in een kasteel in het heuvelachtige en mistige Engeland zou ik op een typemachine zitten tikken, kopjes thee drinken en moordzaken oplossen. Ik zou verder jeugdboeken schrijven die zich op een kostschool afspelen, wat eventueel gecombineerd kon worden met een moordmysterie. Nu zat ik zelf niet op een kostschool, maar op een dorpsschool in Oegstgeest. Daar gebeurde niet zo veel, maar wat niet was kon altijd nog komen. En dus borduurde ik buttons voor een zelf te formeren detectiveclub, met het voornemen om gezamenlijk mysteries op te lossen waarover ik kon gaan schrijven. De mysteries bleven uit en toen de leraar lucht kreeg van mijn buttons verbood hij me een dergelijke groepsvorming, dus greep ik terug naar

de huis-tuin-en-keukenverbeelding. Ik schreef – *ping!* – over een meisje dat Jeanet heette, een tuinbroek droeg, huis- en strafwerk kreeg en haar ouders ‘stom’ vond. Zodra ik mijn manuscript af had, met illustraties van eigen hand, sprintte ik naar de lokale boekhandel om het adres van een uitgeverij te vragen. Mijn vader had van het verhaal een kopie gemaakt op zijn werk (lief) en een grote envelop meegenomen (ook lief), en ik stuurde het manuscript op naar uitgeverij Kluitman. Ik kreeg een aardige brief terug. Dat ze het super vonden dat ik aan het schrijven was geslagen en dat ik het later, als ik groot was, zeker nog eens moest proberen.

Later als ik groot was. Dat duurde nog een eeuwigheid. Mijn carrièreplannen hadden zich tijdens mijn puberteit gewijzigd. Als achttienjarige leek het me een aantrekkelijk idee om tolk-vertaler te worden. Dat zat zo: ik hield van vreemde talen leren en ik was met dat beroep verzekerd van een interessant leven. Ik zou in Genève gaan wonen en er tijdens mijn werk dynamisch uitzien met

mijn koptelefoon op, druk bezig om belangrijke boodschappen van wereldleiders over te brengen aan anderen. In de middag zou ik, gehuld in mijn galante lange jas, langs het blauwe meer struinen, koffies drinken, interessante gesprekken voeren en veel naar de film gaan om mijn talenkennis op peil te houden. Met al deze visioenen in mijn hoofd had ik me voor de tolk-vertalersopleiding in Maastricht ingeschreven voor het Europese trio Deens-Italiaans-Engels. Ik zou dan het hele keel- en klankspectrum, alsook met verve het reflexieve noordelijke en het gepassioneerde zuidelijke kunnen combineren. Maar op het laatste nippertje gooide ik het roer om. De ideeën van wereldleiders vertalen? Dan zou ik dus niet zelf achter een typemachine zitten. En de politiek? Ik zou doodbloeden zonder de literatuur! Ik koos voor literatuurwetenschap en filosofie in Groningen.

KANTELPUNT VIJFTIG

Mijn leven lang heb ik dagboeken geschreven. Ik constateer dat de notities van een tienjarige ('buiten gespeeld, rondo's gegeten, *De Vijf* gelezen, typen geoefend') toch veel overeenkomsten hebben met die van een vijftigjarige ('gewandeld, cappuccino gedronken, naar *No Time to Die* geweest, stukje geschreven'). In de dagboeken in de jaren daartussen die ik schreef als puber, twintiger en dertiger, noteerde ik ook wat ik zag en las, maar verdween het buitenspelen uit beeld en raakten details over consumpties op de achtergrond. Het ging steeds meer over frustraties in de liefde, teleurstellingen, verlangens, het uitmaken en weer opnieuw beginnen.

Is vijftig een kantelpunt? Ja. Ik weet nu zeker dat er meer tijd achter me ligt dan voor me. Het is bovendien een gecultiveerde *rite de passage* in Nederland. Er worden nog altijd Sarahs in de tuin gezet en inmiddels is er de trend dat schrijvende vrouwen een boek publiceren met het getal groot

op het omslag. Te denken valt aan Saskia Noort (50), Linda de Mol (*50 so what*), Sanne Wallis de Vries (*Jubel. Hoe te rijpen en waartoe?*), Louise Boelens (*Vrouwen van 50*) – en ik sluit me daar als anti-antirebel graag bij aan. Een en ander van die rite de passage is uiteraard gekoppeld aan de overgang, en ook daar verschijnen steeds meer boeken over met opbeurende titels (*Ook leuke meisjes worden vijftig*). Vijftig is een overgang, en zo ervaar ik het ook. Het is de leeftijd waarop je je wenkbrauwen zelfverzekerder optrekt als iemand je nog ‘lichtgewicht’ noemt, de leeftijd waarop je weigert om nog door tien hoepels te springen om te laten zien dat je heus wel iets kunt. Je schudt het ‘meisje’ van je af, al zit het meisje van tien echt nog in je. Vijftig zijn, dat voelt existentieel, althans voor mij: het roer kan eventueel nog één keer echt flink om. Misschien nu dan toch nog een sabbatical, dat jaartje weg, een compleet ander leven.

Het is ook de leeftijd waarop je plotseling in aanmerking komt voor ‘ouderenkorting’, of een transfer kunt maken naar Omroep Max. Natuurlijk

is ‘oud’ een subjectieve term. De fixatie ligt in het Westen nog altijd op ‘eeuwig’ jong, actief en gezond, ook als je oud bent. Dat heeft enerzijds iets positiefs en bevrijdends, want het leven ‘stopt’ niet als je ouder wordt. Anderzijds geeft het ook druk op de leeftijd: je moet altijd maar bezig blijven! Een leven lang productief! De klassieke driedeling van het leven – jeugd (spelen), volwassenheid (werken) en pensioen (genieten) – lijkt zo een tweedeling te worden: jeugd en eeuwig (jong) volwassen. Door de vele prikkels en schermen zijn we, denk ik, *out of tune* geraakt met levenscycli en natuurlijke veranderingen. Dat leidt tot allerlei beeldvormingskwesaties, die in je hoofd tot kortsluiting kunnen leiden. Ik denk aan de overgeboorte Cher, die in de film *Mamma Mia! Here We Go Again!* (2018) een oma speelt en in alles uitstraalt dat ze daar niet aan wil. Of aan de wereldwijde trend om eitjes in te vriezen omdat de biologische klok van vrouwen niet lekker in de pas loopt met andere ontwikkelingswensen. Nu ben ik daar niet per se op tegen, op die eitjes dan (botox

vind ik suf en riskant), maar ik zou toch wensen dat ouderdom minder een periode is waarin je *waste* bent, een kostbare post voor de samenleving. Ouder worden? Dat is wijzer worden! Wijzer en eerlijker. Mijn favoriete figuur is nog altijd de *grumpy old woman*. De vrouw die geen blad voor de mond neemt, en hoe ouder ze wordt, hoe scherper en hoe geestiger ze uit de hoek komt. Onderschat haar niet. Deze vrouw kan, omdat ze onzichtbaar is geworden, een complete criminele organisatie gaan leiden zonder dat iemand daar erg in heeft, zoals Isabelle Huppert in de heerlijke film *La Daronne* (2020).

Wijzer en eerlijker dus, en minder bezorgd om wat anderen over je denken. Cisca Dresselhuys (1943) schreef onlangs in het blad *Nouveau* dat ze het na een leven lang interviewen zeker wist: oude mannen bevragen was het leukst. Ze had ook nooit ingewikkelde onderhandelingen achteraf. Oude vrouwen, die waren trouwens ook leuk, om dezelfde reden. Ze had er gewoonweg minder gesproken, want ze legde vooral veel mannen

langs haar beruchte feministische meetlat. De lastigste soort, zei ze, waren de jonge vrouwen, want die hadden zo veel last van het ‘derde oog’. Wie leest en kijkt er mee? Er moest altijd tóch nog iets veranderd of geschrapt worden wat mogelijk die of die pijn zou doen, of er werd onderhandeld over de foto: sta ik er echt wel leuk op?

De prikkelende generalisatie van Dresselhuys bracht een mooie herinnering naar boven, aan het gesprek dat ik ooit had met Doris Lessing. Gerimpeld was ze, klein, met glimmende ogen, en ze nam inderdaad geen blad voor de mond. Doris Lessing, toen tachtig, is bekend van romans als *The Golden Notebook* en *The Grass is Singing*. Toen ik haar ontmoette, in het Ambassade Hotel in Amsterdam, om haar te interviewen voor *NRC Handelsblad*, scande ze me van top tot teen. Ze constateerde dat ik jong was (en dat klopte, ik was 32) en onderbrak mijn beleefde gestuntel met een: ‘Zeg, leef jij wel een beetje?’ Ze vertelde dat, toen zij jong was, ze elke avond uit dansen ging. En ze zei ook dat ik misschien een oude vrouw zag,

maar dat ik me moest realiseren dat ze van binnen dezelfde Doris was als jaren geleden. Mensen denken vaak dat in een oud lichaam ook een verouderde geest zit, maar dat is niet waar.

Ik kwam thuis van het gesprek en vond dat ze gelijk had. Ik moest beslist meer gaan leven, uit dansen, eventueel zingen, hoe dan ook buitenspe- len. Maar eerst moest ik dat interview uitwerken. Ik was nog maar 32 jaar, ik kon nog een leven lang leven, zingen, dansen, spelen. Toch? Later las ik dat dertigers altijd denken dat hun échte leven nog moet beginnen, terwijl ze er middenin zitten. Het is alsof ze nog steeds bezig zijn met ergens naar toe te werken.

Nu ik vijftig ben, voelt het niet alsof ik nog 'ergens naar toe aan het werken ben'. Maar ik ben wel steeds meer bezig om maskers af te schudden: dat 'zijn' mag er zijn.

'DIT MEISJE IS AL VEFTIG'

Voor dit boek mocht ik vijftig wijze citaten en uitspraken verzamelen over ouder worden. Hoe moeilijk kan het zijn, dacht ik en ik ging eerst op zoek naar mooie uitspraken over vrouwen die vijf- tig worden. Tik 'vrouwen' en 'vijftig' in. Komt-ie (leukespreuk.nl): 'Tis heftig, maar dit meisje is al veftig'. 'Gisteren nog een jonge roos, vandaag al een oude doos'. 'Wij hoeven vandaag geen bloe- men, we hebben al een oude struik'. 'Vijftig kaars- jes op een taart, onze Sarah wordt al bejaard'.

Ai. Toch nog veel werk aan de winkel voor de vrouwenemancipatie.

Terug naar het meisje van tien. Ik denk de laat- ste tijd steeds vaker aan haar. Ik denk dat ze het fijn zou vinden om te zien dat het gelukt is: dat ik achter de typemachine zit, boeken schrijf. Ik denk terug aan de jonge vrouw van achttien. Die zou het fijn vinden dat ik veel heb gereisd, af en toe langs een blauw meer loop, koffies drink, naar de film ga. En als ik naar haar kijk, als vijftigjarige,

vind ik het ook fijn om te zien dat haar fanatieke inspanningen en dromen uitgekomen zijn.

Ik word trouwens niet in m'n eentje vijftig. Ik ben de helft van een eeneiige tweeling, een uurtje later geboren dan mijn zus. Het betekent dat ik alle levensfasen samen met iemand heb doorlopen. Tijdens onze puberteit maakten we flink ruzie, we waren ook competitief, nu zijn we blij dat er altijd iemand is die we kunnen bellen en vragen: 'Heb jij dat nou ook...?'

Dit boek is ook een liefdesverklaring aan de boeken en films waar ik van hou. Die me door het leven hebben geleid en begeleid. Ik droom mezelf nog steeds andere, niet geleefde levens. Eentje in Noorwegen, ergens tussen de sneeuw en het ijs. En eentje aan de kust van Denemarken, aan zee. Ik hou van die dromen, ik hoef niet meteen ergens anders naartoe. Dit is waar ik nu ben. Ik ben vijftig, hier ben ik.

KINDERJAREN

We sliepen lekker uit tot
9 uur. Daarna aten we ontbijt,
Deens brood met Deense boter.
Erg lekker hoor. Toen een ochtendpotje
yahtzee. We besloten maar te gaan
midgetgolfen. Het lukte niet zo, het balletje rolde
telkens ernaast in plaats van erin (wat natuurlijk
niet de bedoeling is). Ik werd dan ook laatste met
59 punten. Toen we terugkwamen maakten
we eerst het potje yahtzee af en daarna
gingen we zwemmen. Leuk!!! Met een
walkman op je kop lekker in het zand en

daarna nog eens heerlijk zwemmen! Te gek!!! Maar ja, de pret kan niet eeuwig duren. Na zo'n 2 uur gingen we een verkwikkende douche nemen om al 't zoute water van ons af te spoelen. Toen gingen we naar een braderie en daarna lekker eten in het visrestaurant. Ik at schol, friet, sla en dronk een 7-up. Na het eten gingen we schieten op de kermis. Papa schoot mooie bloemen. Ik mocht ook schieten. Gaaf hoor, maar wel mis. Lotte schoot raak!!!!!! Om elf uur ging ik slapen.

Dagboek Stine (10 jaar, vakantie in Denemarken)

'JE WEET HOE VOLWASSENEN ZIJN,' ZEI DINAH. 'ZIJ DENKEN NIET OP DEZELFDE MANIER ALS WIJ. IK VERWACHT DAT, ALS WE VOLWASSEN ZIJN, WE NET ZO ZULLEN DENKEN ALS ZIJ – MAAR LATEN WE HOPEN DAT WE ONS HERINNEREN WAT HET WAS, TE DENKEN ZOALS KINDEREN DAT DOEN EN DAT WE DE JONGENS EN MEISJES BEGRIJPEN DIE BEZIG ZIJN VOLWASSEN TE WORDEN ALS WIJ MANNEN EN VROUWEN ZIJN.'

Enid Blyton, *Het eiland van avontuur*

**TIME
IS THE
BEST
KILLER**

Agatha Christie

**WELK KIND
ZOU NIET
REDEN
HEBBEN OVER
ZIJNE OUDERS
TE WENEN?**

Friedrich Nietzsche, *Aldus sprak Zarathoestra*

JONG
— IS GEEN —
WOORD
DAT OPGAAT
VOOR DE
JAREN,
[...]
JONG
— IS EEN —
OORDEEL.

Connie Palmen, De wetten

